

Verschillen in leergroei tussen scholen verschuiven in tweede jaar COVID-19

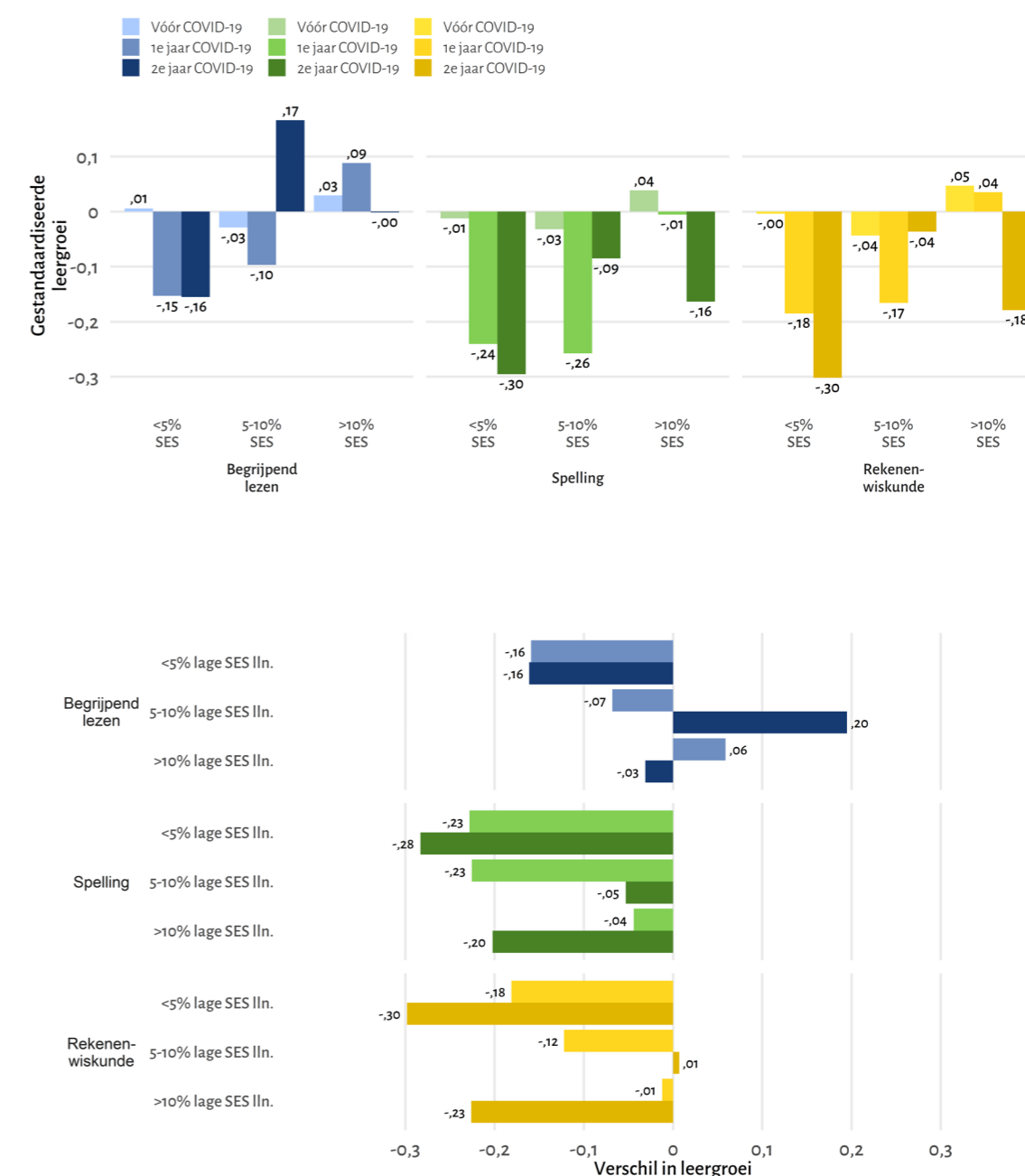
In het eerste jaar sinds de start van de COVID-19-crisis hebben scholen in het primair onderwijs tweemaal langdurig de deuren moeten sluiten: in de tweede helft van het schooljaar 2019/2020 en in de eerste helft van het schooljaar 2020/2021. In het tweede COVID-jaar werd de kerstvakantie in schooljaar 2021/2022 een week vervroegd. Daarnaast werden scholen geconfronteerd met lesuitval door afwezigheid van zowel leerlingen als leerkrachten. Eerder heeft het NCO al gerapporteerd over de schoolverschillen in de effecten van de eerste en de tweede schoolsluiting voor reguliere basisscholen, en de balans na anderhalf jaar (zie *Factsheets 2021-3, 2021-7 en 2021-10*). Toen concludeerden we dat de gevolgen groot waren, maar ook dat scholen daarbij sterk verschillen. De vertraging in de leergroei was het sterkst bij scholen met relatief veel leerlingen uit lagere sociaaleconomische milieus en bij scholen die relatief klein zijn. Inmiddels zijn de resultaten bekend van de middentoetsen (M-toetsen) die in januari/februari van het schooljaar 2021/2022 zijn afgenomen. Daarmee kunnen we de gevolgen in kaart brengen van twee jaar waarin leerlingen minder mogelijkheden hebben gehad om fysiek les te krijgen. Zijn er nog steeds (grote) verschillen tussen scholen?

In dit factsheet kijken we wederom naar de landelijke cijfers voor de Cito-vaardigheidsscores van leerlingen bij de domeinen begrijpend lezen, spelling en rekenen-wiskunde. We kijken daarbij afzonderlijk naar de leergroei tussen de M-toets in 2019/2020 en de M-toets in 2020/2021 (= eerste jaar sinds COVID-19) en de leergroei tussen de M-toets in 2020/2021 en de M-toets in 2021/2022 (= tweede jaar sinds COVID-19). We vergelijken deze afzonderlijke periodes met de 'normale' leergroei tussen M- en M-toets van vóór COVID-19. Voor die vergelijking gebruiken we de leergroei van de M-toets van 2017/2018 naar de M-toets in 2018/2019 én de leergroei van de M-toets van 2018/2019 naar de M-toets in 2019/2020 (= vóór COVID-19).¹

Omdat de gemiddelde leergroei verschilt per domein en per jaargroep, presenteren we naast de leergroei in vaardigheidsscores (absolute leergroei) ook de gestandaardiseerde afwijking (in standaarddeviaties) ten opzichte van de jaren vóór COVID-19. Standaardiseren maakt het mogelijk om de leergroei tussen domeinen en tussen de twee jaren sinds COVID te vergelijken op dezelfde schaal, waarbij de nullijn het landelijk gemiddelde weergeeft in de periode vóór COVID-19. Hierdoor is het verschil in de leergroei tussen de domeinen makkelijker te vergelijken.

Zoals in eerdere factsheets over de gevolgen voor leerlingen uitgesplitst naar achtergrondkenmerken is beschreven (zie bijvoorbeeld *Factsheet 2022-3*), zijn er verschillen in de gevolgen van COVID-19 naar de opleiding van de ouders. In alle onderstaande analyses hebben we hiermee rekening gehouden.

Figuur 1 Gestandaardiseerd verschil in leergroei voor begrijpend lezen, spelling en rekenen-wiskunde, uitgesplitst naar het percentage leerlingen met een lage sociaaleconomische status op school

Analyses gecontroleerd voor verschillen in opleidingsniveau ouders.

In **figuur 1** zien we dat leerlingen op scholen met lagere percentages lage-SES-leerlingen (<5% lage-SES leerlingen)² de grootste vertraging in de leergroei hebben opgelopen voor begrijpend lezen, rekenen-wiskunde en spelling, zowel in het eerste als in het tweede COVID-jaar. Voor leerlingen op scholen met lage en hoge percentages lage-SES leerlingen (<5% en >10% lage-SES leerlingen) is de vertraging op de leergroei in het tweede COVID-jaar zelfs nog (iets) hoger dan in het eerste COVID-jaar. Bij begrijpend lezen zien we dat in het eerste COVID-jaar leerlingen op scholen met <5% lage-SES leerlingen 0,16 standaarddeviatie lagere leergroei hebben dan vóór COVID-19. Voor leerlingen op scholen

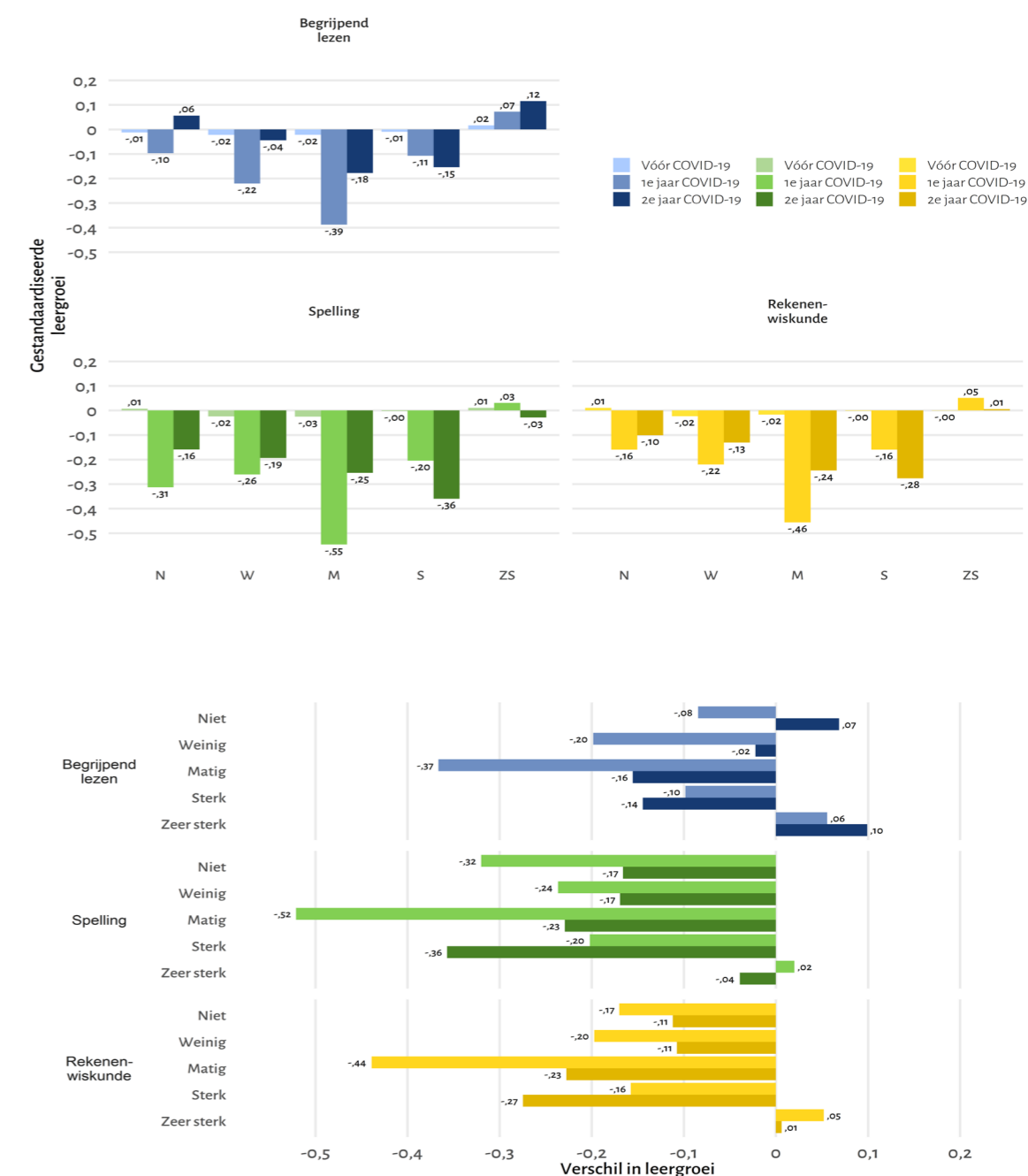
met 5-10% lage-SES leerlingen was dat 0,07 standaarddeviatie lager, en voor leerlingen op scholen met >10% lage-SES leerlingen was de leergroei in het eerste COVID-jaar zelfs wat hoger dan in de periode vóór COVID-19 (0,06 standaarddeviatie). In het tweede COVID-jaar zien we voor leerlingen op scholen met 5-10% lage-SES leerlingen zelfs een hoger leergroei dan vóór COVID-19 (0,20 standaarddeviatie), terwijl voor leerlingen op scholen met <5% lage-SES leerlingen de vertraging 0,16 standaarddeviatie bedroeg. Voor scholen met >10% lage-SES leerlingen was er geen betekenisvol verschil meer.

Bij spelling zien we dat leerlingen op scholen met <5% en 5-10% lage-SES-leerlingen in het eerste COVID-jaar respectievelijk 0,23 en 0,23 standaarddeviatie lagere leergroei hadden dan de periode vóór COVID-19. Voor leerlingen op scholen met >10% lage-SES leerlingen was dit ongeveer gelijk als in de periode vóór COVID-19. In het tweede jaar van COVID-19 bedroeg dit respectievelijk 0,28, 0,05 en 0,20 standaarddeviatie. Bij rekenen-wiskunde zien we in het eerste COVID-jaar dat leerlingen op scholen met <5% en 5-10% lage-SES-leerlingen respectievelijk 0,18 en 0,12 standaarddeviatie lagere leergroei behaalden dan vóór COVID-19. Voor scholen met >10% lage-SES leerlingen was er geen betekenisvol verschil. In het tweede COVID-jaar behaalden de leerlingen voor scholen met <5% en >10% lage-SES-leerlingen respectievelijk 0,30 en 0,23 standaarddeviatie lagere leergroei. Leerlingen op scholen met 5-10% lage-SES-leerlingen presteerden in het tweede COVID-jaar net zo goed als in de periode vóór COVID-19.

Figuur 2 laat zien dat de leergroei ook verschilt afhankelijk van de mate van stedelijkheid van de locatie van scholen.³ De leergroei is in het eerste COVID-jaar voor leerlingen in alle gebieden qua stedelijkheid, behalve de zeer-sterk stedelijke gebieden, gedaald ten opzichte van de periode vóór COVID-19. Het beeld voor de relatie tussen stedelijkheid en leergroei in de verschillende domeinen in het eerste COVID-jaar is vrij constant over de domeinen heen. Voor alle domeinen zien we de grootste vertraging voor scholen in matig stedelijke gebieden (variërend van 0,52 standaarddeviatie vertraging voor spelling tot 0,37 standaarddeviatie voor begrijpend lezen), gevolgd door scholen in weinig en niet stedelijke gebieden.

In het tweede COVID-jaar zien we echter een andere tendens. Bij alle domeinen is de vertraging voor leerlingen in sterk stedelijke gebieden hoger dan in het eerste COVID-jaar, terwijl scholen in andere gebieden minder leervertraging in het tweede COVID-jaar laten zien ten opzichte van de periode vóór COVID-19. Bij spelling en rekenen-wiskunde is de vertraging in sterk stedelijke gebieden het hoogst, met ongeveer 0,36 standaarddeviatie voor spelling en 0,27 voor rekenen-wiskunde. De vertraging in de leergroei voor spelling en rekenen-wiskunde is vervolgens het grootst voor scholen in matig, weinig en niet stedelijke gebieden. Bij begrijpend lezen zien we een soortgelijke trend, met het verschil dat de vertraging ongeveer even groot is voor scholen in sterk en matig stedelijke gebieden. Voor scholen in de grote steden, dat wil zeggen in de zeer sterk stedelijke gebieden, is de vertraging in de leergroei in het tweede COVID-jaar zo goed als verdwenen, en bij begrijpend lezen zelfs positief.

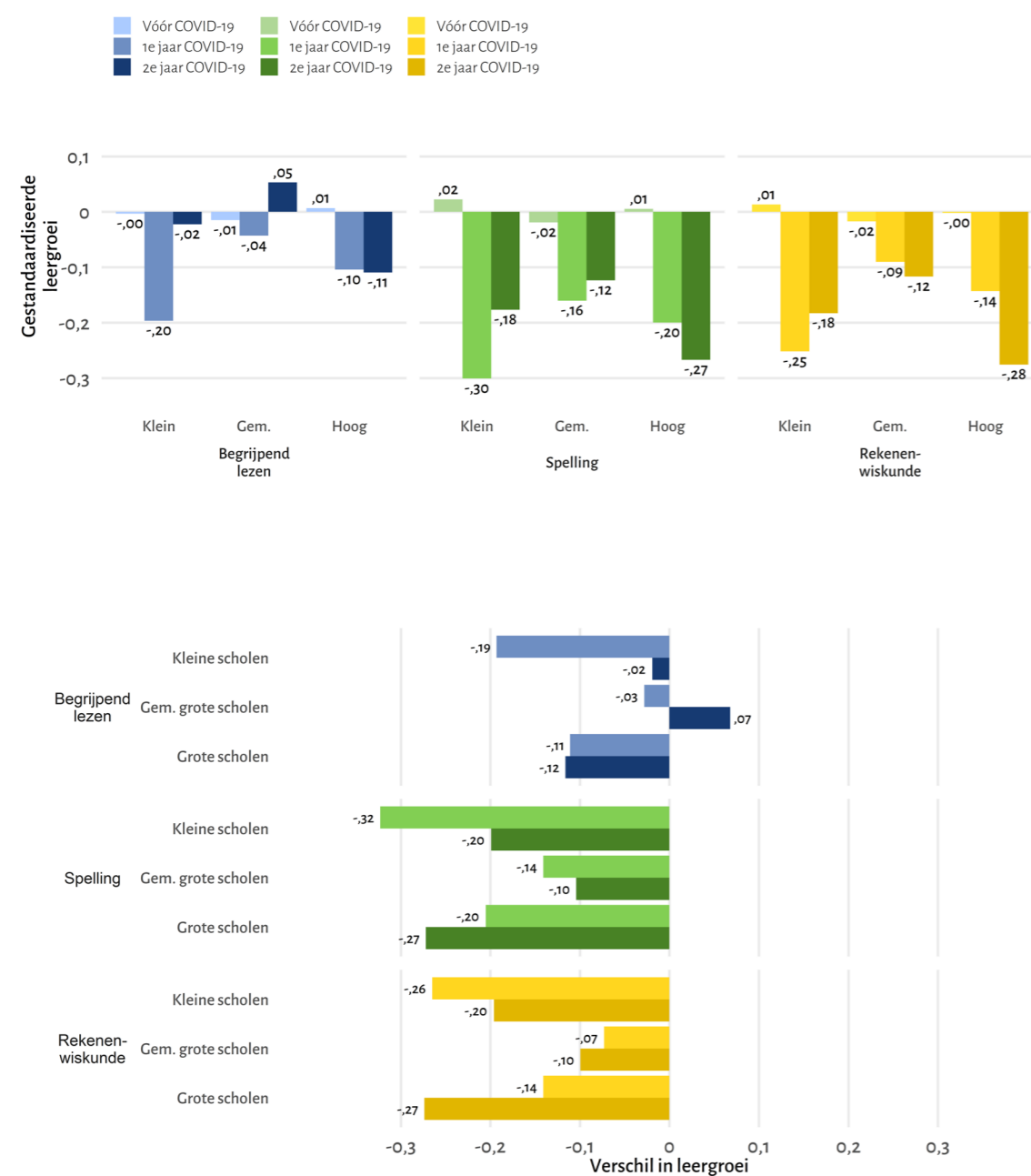
Figuur 2 Gestandaardiseerd verschil in leergroei voor begrijpend lezen, spelling en rekenen-wiskunde, uitgesplitst naar de mate van stedelijkheid.

Analyses gecontroleerd voor verschillen in opleidingsniveau ouders.

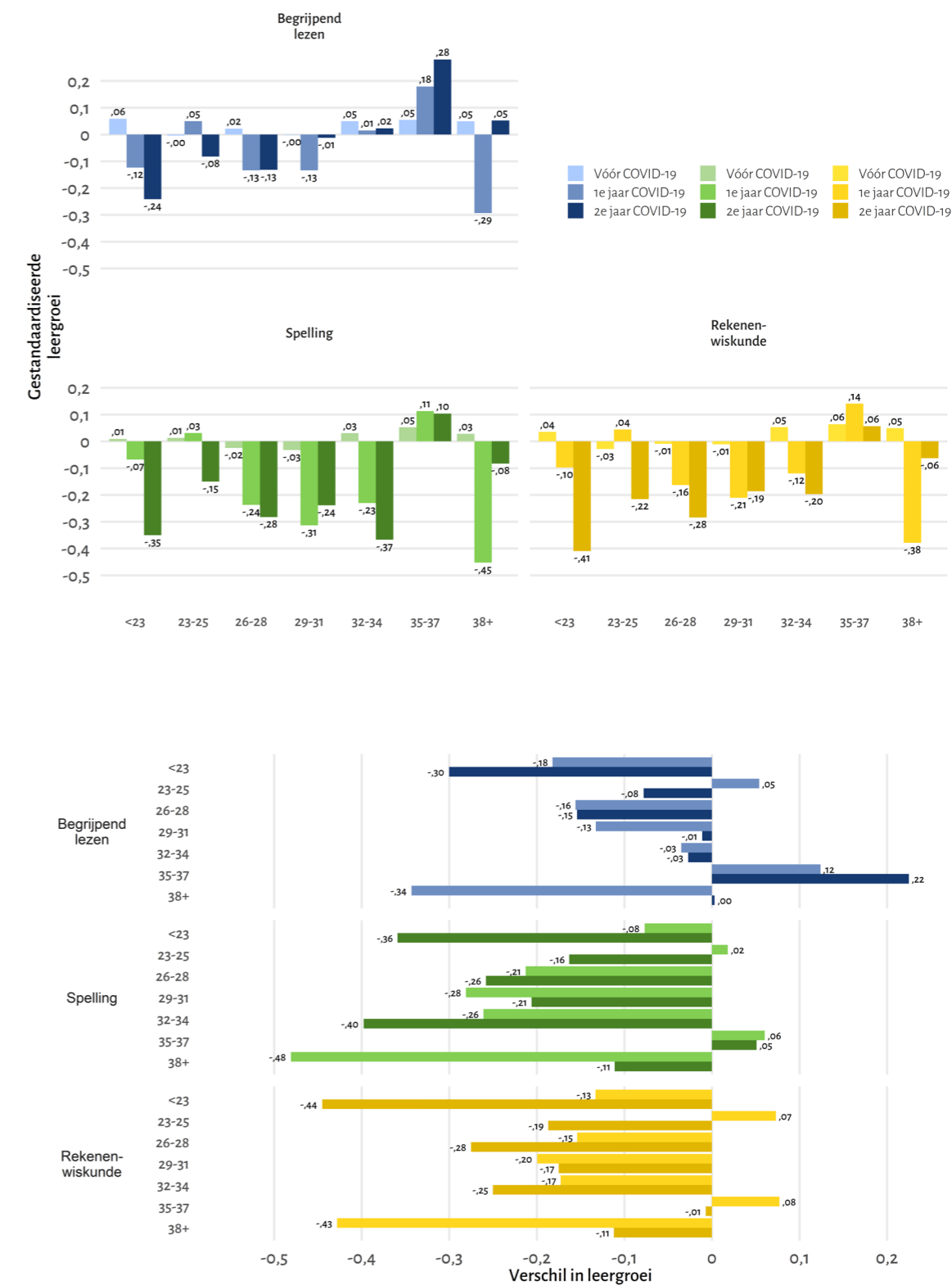
Figuur 3 laat zien dat in het eerste COVID-jaar kleine scholen⁴ de meeste vertraging in de leergroei hebben opgelopen voor de domeinen begrijpend lezen, rekenen-wiskunde en spelling. In het tweede COVID-jaar is dit echter omgeslagen, voor alle drie de domeinen, en zien we dat juist de grote scholen meer vertraging in de leergroei hebben. Voor spelling en rekenen-wiskunde bedraagt de vertraging in het tweede COVID-jaar voor grote scholen zo'n 0,27 standaarddeviatie en bij begrijpend lezen 0,12 standaarddeviatie.

Figuur 3 Gestandaardiseerd verschil in leergroei voor begrijpend lezen, spelling en rekenen-wiskunde, uitgesplitst naar schoolgrootte.

Analyses gecontroleerd voor verschillen in opleidingsniveau ouders.

Figuur 4 Gestandaardiseerd verschil in leergroei voor begrijpend lezen, spelling en rekenen-wiskunde, uitgesplitst naar schoolweging.

Analyses gecontroleerd voor verschillen in opleidingsniveau ouders.

Figuur 4 laat zien dat in het eerste COVID-jaar scholen met de hoogste schoolweging (dus de meest kwetsbare leerlingpopulatie) de meeste vertraging in de leergroei hebben opgelopen bij alle drie de domeinen. De categorie scholen met schoolweging 35-37 is hier overigens een uitzondering op. Naast de scholen uit de hoogste categorie schoolweging, waren het bij begrijpend lezen voornamelijk scholen met een lage schoolweging die in het eerste COVID-jaar veel vertraging in de leergroei hadden. Bij spelling was er in het eerste COVID-jaar weinig verschil tussen de categorieën van scholen met een schoolweging van tussen 26 en 34.

In het tweede COVID-jaar zien we echter een andere trend. Bij rekenen-wiskunde en begrijpend lezen is de vertraging in de leergroei het hoogste voor scholen met een lage schoolweging. Bij spelling zien we de grootste vertragingen bij scholen met een lage en gemiddelde schoolweging. Leerlingen op scholen in de twee hoogste categorieën hebben bij alle drie de domeinen de minste vertraging in de leergroei, of laten zelfs een hogere leergroei zien dan in de periode vóór COVID-19.

Let op

Bij de interpretatie van de gepresenteerde gegevens is het belangrijk om daar de volgende nuances bij aan te brengen:

- De resultaten in dit factsheet kunnen afwijken van voorgaande factsheets omdat we 1) nu naar twee afzonderlijke jaren sinds COVID-19 kijken, en 2) nu ook de leergroei tussen M7 en M8 meenemen, waar we dit eerder niet deden.
- De M-toetsen van het schooljaar 2020/2021 zijn gemiddeld zes weken later afgenomen en de M-toetsen van het schooljaar 2021/2022 zijn gemiddeld een week later afgenomen dan vóór COVID-19. We hebben daarvoor in onze cijfers een correctie toegepast.
- We hebben alleen gegevens over de vaardigheden in begrijpend lezen, spelling en rekenen-wiskunde. We hebben geen gegevens over hoe de leergroei bij andere vakken zich ontwikkeld heeft en of de ontwikkeling in de kerndomeinen mogelijk ten koste is gegaan van de andere vakken en/of andere ontwikkelingsgebieden.
- We hebben geen gegevens over de gevolgen van de COVID-19-crisis op de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen.

Eindnoten

1. We laten de leergroei tussen M3 en M4 buiten beschouwing voor begrijpend lezen, omdat er geen M3-toets wordt afgenomen in groep 3.
2. Leerlingen met een lage sociaaleconomische status hebben laagopgeleide ouders, komen uit een gezin met een laag inkomen en hebben ouders waarvan één of beiden geen betaald werk hebben.
3. Niet-stedelijk (N): <500 omgevingsadressen/km²; Weinig (W): 500 tot 1000 omgevingsadressen/km²; Matig (M): 1000 tot 1500 omgevingsadressen/km²; Sterk (S): 1500 tot 2500 omgevingsadressen/km²; Zeer sterk (ZS): >=2500 omgevingsadressen/km².
4. Kleine scholen: tot en met 140 leerlingen; Grote scholen: meer dan 220 leerlingen.